



Warszawa, 28 lipca 2022 r.

**RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH**

**Marcin Wiącek**

**II.510.642.2022.PZ**

**Trybunał Konstytucyjny**

**Warszawa**

**Sygn. akt P 6/22**

W związku z otrzymanym w dniu 30 czerwca 2022 r. zawiadomieniem o wszczęciu postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego zadanego przez Sąd Rejonowy w L. II Wydział Karny, sygn. akt P 6/22, działając na podstawie art. 63 ust. 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym<sup>1</sup> oraz art. 16 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich<sup>2</sup> **zgłaszam udział w przedmiotowym postępowaniu i wnoszę o stwierdzenie, że:**

art. 101 § 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2022, poz. 1124) w zakresie, w jakim wyłącza możliwość uchylenia prawomocnego mandatu karnego w sytuacji, gdy sprawca wykroczenia ma zniesione lub znacznie ograniczone zdolności do rozpoznania znaczenia swojego postępowania i rozumienia udzielanego mu przez funkcjonariusza Policji pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu i konsekwencjach prawnych przyjęcia

---

<sup>1</sup> Dz. U. z 2019, poz. 2393.

<sup>2</sup> Dz. U. z 2020, poz. 627.

mandatu karnego, **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3, z art. 78 oraz z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP.

## UZASADNIENIE

1. W dniu 30 czerwca 2022 r. do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło zawiadomienie o wszczęciu postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego, które do Trybunału Konstytucyjnego skierował Sąd Rejonowy, II Wydział Karny (sygn. akt P 6/22), w którym wniosł on o zbadanie, czy przepis art. 101 § 1 k.p.s.w.<sup>3</sup> w zakresie w jakim w jakim wyłącza możliwość uchylenia prawomocnego mandatu karnego w sytuacji, gdy sprawca wykroczenia ze względu na zniesienie lub znaczne ograniczenie zdolności do rozpoznania znaczenia swojego postępowania i rozumienia udzielanego mu przez funkcjonariusza Policji pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu i konsekwencjach prawnych przyjęcia mandatu karnego, jest zgodny z art. 2, art. 42 ust. 2, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji RP.
2. W uzasadnieniu rzeczonego pytania prawnego wskazano, że na gruncie obowiązującej regulacji uchylenie prawomocnego mandatu przez sąd jest możliwe tylko wtedy, gdy spełniona zostaje któraś z przesłanek z art. 101 § 1 k.p.s.w., czyli, gdy: nałożono grzywnę za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie, albo na osobę, która popełniła czyn zagrożony przed ukończeniem lat 17, albo gdy ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia wykroczenia z przyczyn, o których mowa w art. 15 - 17 k.w.<sup>4</sup> Pytający sąd zauważa, że w doktrynie przyjęty jest pogląd, że powyższe przesłanki muszą być interpretowane ściśle, a zatem żadna z nich nie daje sądowi podstaw do uchylenia prawomocnego mandatu karnego, jeżeli grzywna zostanie nałożona za popełnienie czynu będącego czynem zabronionym jako wykroczenie, na osobę, która ukończyła 17 rok życia oraz, gdy nie zachodzi żadna z przesłanek zawartych w art. 15 - 17 k.w., tj. w przypadku działania przez

---

<sup>3</sup> Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1124; dalej: k.p.s.w.).

<sup>4</sup> Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2008 z późn. zm.; dalej: k.w.)

sprawcę wykroczenia w obronie koniecznej, stanie wyższej konieczności lub, gdy zachodzi wyłączenie odpowiedzialności sprawcy niepoczytalnego. Zgodnie z obowiązującą regulacją może mieć jednak miejsce sytuacja, w której sprawca wykroczenia nie będzie mógł wnieść nadzwyczajnego środka zaskarżenia od prawomocnego mandatu karnego na podstawie art. 101 § 1 k.p.s.w., gdy został on pozbawiony prawa do obrony ze względu na to, że wydane przez niego oświadczenie woli o przyjęciu mandatu, co zgodnie z art. 98 § 1 pkt 2 w zw. z art. 98 § 3 k.p.s.w. sprawia, że staje się on prawomocny, nastąpiło w okolicznościach, w których sprawca wykroczenia nie był w pełni świadomy sytuacji, w której się znajdował oraz nie mógł rozumieć pouczenia udzielanego przez funkcjonariusza organu mandatowego, o prawie do odmowy przyjęcia mandatu oraz o konsekwencjach jego przyjęcia.

3. Pytający sąd, odnosząc się do zawisłej przed nim sprawy, zauważa, że badanie biegłego psychiatry wykazało, że sprawca wykroczenia, w chwili nakładania na niego mandatu, znajdował się pod wpływem ostrej reakcji na stres, „co w obrazie klinicznym demonstruje się: początkowym stanem oszołomienia z zawężeniem pola świadomości i zawężeniem uwagi, ograniczeniem rozumienia i rozeznania w otaczającej sytuacji, objawami somatycznymi, zmiennym i przemijającym charakterem objawów”. Jak zauważa pytający sąd „do wymierzenia kary grzywny za wykroczenie w drodze mandatu karnego konieczna jest zgoda sprawcy. Zgoda powinna zostać wyrażona przez niego w sposób świadomy, co jest także uzależnione od stanu fizycznego i psychicznego ukaranego”. W ocenie pytającego sądu, „jeżeli stan psychiczny sprawcy, wywołany ostrą reakcją na stres, co w obrazie klinicznym demonstruje się początkowym stanem oszołomienia z zawężeniem pola świadomości i zawężeniem uwagi, ograniczeniem rozumienia i rozeznania w otaczającej sytuacji, a więc w stanie wyłączającym, czy ograniczającym świadome, albo swobodne podjęcie decyzji, trudno mówić o wolnej i nieskrępowanej woli ukaranego, mającej postać zgody na przyjęcie mandatu”.

4. Występujący z pytaniem do Trybunału Konstytucyjnego sąd podnosi ponadto, że w zakresie w jakim art. 101 § 1 k.p.s.w. nie dopuszcza uchylenia mandatu z powodu nie w pełni świadomej lub swobodnej decyzji o jego przyjęciu jest niezgodny z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, który stanowi, że „każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu”. Konstytucyjne prawo sprawcy wykroczenia do obrony doznaje zdaniem pytającego sądu w omawianej sytuacji uszczerbku, ponieważ „do prawomocnego ukarania w postępowaniu mandatowym może dojść tylko wówczas, gdy sprawca wykroczenia dobrowolnie podda się karze”, jego decyzja musi być przy tym świadoma. Jak wskazano w uzasadnieniu pytania prawnego „sprawca wykroczenia, podejmując decyzję o przyjęciu lub odmowie przyjęcia mandatu karnego, powinien mieć pełne rozeznanie co do tego, czy jego czyn faktycznie stanowi wykroczenie, jakimi karami i środkami karnymi jest ono zagrożone oraz jaką grzywną zostaje ukarany”. Zdaniem pytającego sądu ukaranie sprawcy wykroczenia prawomocnym mandatem, w chwili gdy nie mógł on w sposób w pełni świadomy oraz swobodny pokierować swoim postępowaniem oraz zrozumieć kierowanego do niego pouczenia ze strony organu mandatowego o prawie do odmowy przyjęcia mandatu oraz o konsekwencjach jego przyjęcia, narusza prawo do znajomości stawianych zarzutów.
5. Sytuacja, w której niedopuszczalne jest uchylenie prawomocnego kredytowanego mandatu karnego, którego odbiór został pokwitowany przez ukaranego, którego zdolność do rozpoznania sytuacji, w której się znajdował oraz zdolność rozumienia kierowanego do niego pouczenia ze strony funkcjonariusza organu mandatowego, były w znacznym stopniu ograniczone, w ocenie pytającego sądu, narusza także zasady konstytucyjne wynikające z art. 2 Konstytucji RP („Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”), tj. zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasadę „przyzwoitej legislacji”. W uzasadnieniu

pytania prawnego wskazano bowiem, że w opisywanej sytuacji nie powinno dochodzić do takiego działania prawa, które staje się „pułapką dla obywatela”.

6. Zdaniem pytającego sądu obowiązująca regulacja zawarta w art. 101 § 1 k.p.s.w. narusza ponadto art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, który głosi, że: „każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”, w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, który stanowi, że: „ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”, ponieważ regulacja art. 101 § 1 k.p.s.w. w sposób niemożliwy do uzasadnienia na gruncie art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ogranicza konstytucyjne prawo sprawcy wykroczenia do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy, w sytuacji, gdy jego wyrażenie zgody na bycie ukaranym w postępowaniu mandatowym nie było w pełni świadome ani swobodne.
7. Pytający sąd zwraca ponadto uwagę na to, że zarówno względne, jak i bezwzględne przyczyny odwoławcze przewidziane w k.p.s.w. odnoszą się wyłącznie do „orzeczeń (jak i zaskarżalnych zarządzeń), a nie innych rozstrzygnięć, przyjmujących postać choćby mandatu karnego”. Jak wskazuje pytający sąd w uzasadnieniu pytania, katalog przyczyn uchylecia prawomocnego mandatu karnego jest zamknięty i odrębny od przyczyn odwoławczych.
8. Pytający sąd powołał również zarzut naruszenia przez regulację art. 101 § 1 k.p.s.w. art. 78 Konstytucji RP, który stanowi, że: „każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa”. W uzasadnieniu wskazuje na to, że kontrola instancyjna decyzji wydawanych w pierwszej instancji przez organ mandatowy jest niemożliwa, w sytuacji, gdy przez wzgląd na stan świadomości sprawcy wykroczenia, mandat uprawomocnił się wraz z pokwitowaniem jego odbioru przez ukaranego.

9. Przechodząc do analizy pytania prawnego wskazać należy, że zgodnie z art. 52 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym<sup>5</sup> sąd ma obowiązek sformułowania zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą kwestionowanego aktu normatywnego oraz jego uzasadnienia, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie. Sformułowanie zarzutu w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym oznacza sprecyzowanie przez pytający sąd krytyki, nadanie ściśle określonej formy słownej jego twierdzeniu, że norma niższego rzędu jest niezgodna z normą wyższego rzędu. Istotę zarzutu stanowi zindywidualizowanie relacji między poddanym kontroli aktem normatywnym, a wzorcem wskazanym przez podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym. Indywidualizacja ta polega zaś na uzasadnieniu twierdzenia, że konkretny akt normatywny jest niezgodny z tym wzorcem. Wymóg uzasadnienia należy rozumieć jako nakaz odpowiedniego udowodnienia zarzutów w kontekście każdego wskazanego wzorca kontroli (zarówno wskazanego jako wzorzec podstawowy, jak i mającego charakter związkowy). Nadto, w uzasadnieniu postanowienia z dnia 2 kwietnia 2019 r., ozn. sygn. akt P 5/18<sup>6</sup>, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że zgodnie z art. 193 Konstytucji, każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. W świetle Konstytucji i kolejno obowiązujących ustaw o Trybunale Konstytucyjnym, dopuszczalność przedstawienia pytania prawnego jest uwarunkowana trzema przesłankami: 1) podmiotową - może to uczynić jedynie sąd jako państwowy organ władzy sądowniczej, oddzielony i niezależny od legislatury i egzekutywy, 2) przedmiotową - przedmiotem pytania prawnego może być wyłącznie zarzut niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą oraz 3) funkcjonalną, która ogranicza możliwość wystąpienia z pytaniem

---

<sup>5</sup> T.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: ustawa o organizacji i trybie postępowania przed TK.

<sup>6</sup> LEX nr 2639965.

prawnym tylko do sytuacji, gdy od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie konkretnej sprawy toczącej się przed sądem. Zależność między odpowiedzią na pytanie prawne, a rozstrzygnięciem sprawy sprowadza się do ścisłej korelacji treści zadanego przez dany sąd pytania prawnego z rozpoznawaną przez ten sąd sprawą i wykluczone jest zadawanie przez sądy pytań nieodnoszących się do rozstrzyganej sprawy. Pytający sąd winien wykazać zatem istotne (ważkie) wątpliwości co do konstytucyjności danej regulacji, a także wykazać, że zakwestionowany przepis ma w danej sprawie rzeczywiste zastosowanie. Okoliczność tę determinuje charakter pytania prawnego jako środka konkretnej kontroli konstytucyjności prawa. Niedopuszczalne jest pytanie prawne odnoszące się do przepisów niemających zastosowania w danej sprawie, albowiem nie może się ono przekształcić w środek inicjujący abstrakcyjną kontrolę konstytucyjności prawa. Z istoty przesłanki funkcjonalnej wynika, że przedmiotem pytania może być wyłącznie taka norma prawna, która przesądza o treści rozstrzygnięcia sprawy przed sądem pytającym (determinuje to rozstrzygnięcie)<sup>7</sup>. Sąd zwracający się z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego zobowiązany jest do wyjaśnienia, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą pytanie zostało postawione.

- 10.** W orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego podkreślana jest też zależność polegająca na bezpośrednim, merytorycznym i prawnie istotnym związku między orzeczeniem sądu konstytucyjnego a sprawą rozpoznawaną przez sąd przedstawiający pytanie prawne<sup>8</sup>. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wielokrotnie objaśniał znaczenie przesłanek dopuszczalności pytania prawnego w postępowaniu przed sądem konstytucyjnym<sup>9</sup>. Dla dopuszczalności merytorycznego rozpoznania pytania prawnego konieczne jest spełnienie trzech przesłanek. Po pierwsze, z pytaniem prawnym może wystąpić tylko sąd, w

---

<sup>7</sup> Zob. M. Masternak-Kubiak, *Funkcjonalna przesłanka pytania prawnego*, w: *Pytanie prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego. Wybrane zagadnienia*, red. K. Urbaniak, Poznań 2018, s. 165.

<sup>8</sup> B. Naleziński, *Komentarz do art. 193*, w: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, red. P. Tuleja, LEX/el. 2021, teza nr 5.

<sup>9</sup> Zob. np. postanowienie TK z dnia 11 lutego 2015 r., sygn. P 44/13, LEX nr 1723928, i przywołane tam orzecznictwo.

rozumieniu art. 175 Konstytucji RP (przesłanka podmiotowa). Po drugie, przedmiotem pytania prawnego może być tylko akt normatywny mający bezpośredni związek z rozpoznawaną przez pytający sąd sprawą, a zarazem będący podstawą jej rozstrzygnięcia. Sąd może wskazać każdy przepis, którego wykorzystanie rozważa albo zamierza rozważyć podczas rozstrzygania sprawy (przesłanka przedmiotowa). Po trzecie, między orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego (czyli odpowiedzią na pytanie prawne sądu), a rozstrzygnięciem sprawy toczącej się przed pytającym sądem zachodzić musi zależność o charakterze bezpośrednim, merytorycznym oraz prawnie istotnym. Kontrola wszczynana w trybie pytania prawnego jest powiązana z konkretną sprawą rozpoznawaną przez sąd występujący z pytaniem prawnym. W dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny wskazywał, że sens przesłanki funkcjonalnej wystąpienia z pytaniem prawnym wyraża zależność rozstrzygnięcia toczącej się przed pytającym sądem sprawy od treści orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, wydanego w trybie kontroli zainicjowanej pytaniem prawnym. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego musi zatem wywierać bezpośredni wpływ na treść rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, na podstawie której postawiono pytanie prawne<sup>10</sup>.

- 11.** W przeciwieństwie do skargi konstytucyjnej, pytanie prawne pełni funkcję prewencyjną. Na gruncie art. 193 Konstytucji RP nie chodzi bowiem o kontrolę zastosowanego już przepisu, ale o zapobieżenie rozstrzygnięciu sprawy na podstawie przepisu, co do którego pojawiają się uzasadnione wątpliwości natury konstytucyjnej<sup>11</sup>. W tym kontekście istotne jest, że w momencie wystąpienia z pytaniem prawnym nie jest jeszcze ukształtowana normatywna podstawa rozstrzygnięcia. Pytania prawne, niezależnie od treści wydanego w ich następstwie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, stanowią instrument umacniania prokonstytucyjnej wykładni prawa w procesie jego stosowania i są narzędziem

---

<sup>10</sup> Postanowienie TK z dnia 16 grudnia 2020 r., P 8/20, LEX nr 3098422.

<sup>11</sup> Por. wyrok TK z dnia 14 czerwca 2000 r., sygn. P 3/00, LEX nr 41207.



służącym ochronie konstytucyjnego statusu jednostki w toku sprawy rozpoznawanej przez sąd<sup>12</sup>.

- 12.** Trafnie wskazuje się w literaturze, że wykazanie przesłanki funkcjonalnej ograniczone jest przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, gdyż nie powinno iść tak daleko, by zmuszać sąd do formułowania ocen i twierdzeń o charakterze prejudycjalnym dla rozstrzyganej sprawy. Sąd, formułując wątpliwości co do konstytucyjności przepisu, powinien je odnieść do stanu faktycznego występującego w zawisłej przed nim sprawie<sup>13</sup>.
- 13.** Jak wskazuje się w literaturze, w trybie art. 101 k.p.s.w. uchyleniu podlega prawomocny mandat karny, co oznacza, że składany wniosek o uchylenie prawomocnego mandatu karnego jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia<sup>14</sup>. Postępowanie w trybie art. 101 k.p.s.w. dotyczy rozstrzygnięcia zapadłego w postępowaniu zastępczym, prowadzonym przed organem niesądowym, oraz dopuszczalne jest w nim działanie sądu *ex officio*, co jest wyjątkiem od zasady skargowości, na której oparte są nadzwyczajne środki zaskarżenia<sup>15</sup>. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że nie budzi wątpliwości, że wniosek o uchylenie mandatu jest szczególnym, nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, skoro może być wniesiony jedynie od prawomocnej decyzji o nałożeniu mandatu. Oznacza to, że sąd działający w trybie art. 101 k.p.s.w. jest sądem rozpoznającym nadzwyczajny środek zaskarżenia kwestionujący prawomocne już rozstrzygnięcie, i może jedynie uchylić prawomocny mandat karny, albo nie uwzględnić wniosku, a postanowienie tej treści nie narusza wówczas prawomocności decyzji o nałożeniu mandatu<sup>16</sup>.
- 14.** Z powyższego wynika, że przesłanka funkcjonalna została w niniejszym postępowaniu spełniona, gdyż z pytaniem prawnym wystąpił sąd w rozumieniu

---

<sup>12</sup> Por. postanowienie TK z 10 czerwca 2009 r., sygn. P 4/09, LEX nr 515583.

<sup>13</sup> P. Tuleja, *Wpływ przesłanki funkcjonalnej na sposób rozpoznania pytania prawnego przez Trybunał Konstytucyjny*, PS 2017, nr 6, s. 12.

<sup>14</sup> M. Rogalski, *Komentarz do art. 101*, w: A. Kiełtyka, J. Paśkiewicz, A. Ważny, M. Rogalski, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2022, LEX teza nr 1.

<sup>15</sup> M. Rogalski, *Komentarz do art. 101*, w: A. Kiełtyka, J. Paśkiewicz, A. Ważny, M. Rogalski, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2022, LEX teza nr 1.

<sup>16</sup> Uchwała SN z dnia 30 września 2003 r., I KZP 25/03, LEX nr 80384.

art. 175 Konstytucji RP (przesłanka podmiotowa), przedmiotem pytania prawnego jest art. 101 k.p.s.w., który ma bezpośredni związek z rozpoznawaną przez pytający sąd sprawą, gdyż przepis ten w obecnym brzmieniu uniemożliwia uchylenie nałożonego na sprawcę mandatu (przesłanka przedmiotowa) oraz między orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego (czyli odpowiedzią na pytanie prawne sądu), a rozstrzygnięciem sprawy toczącej się przed pytającym sądem zachodzi zależność o charakterze bezpośrednim, merytorycznym oraz prawnie istotnym. Konsekwencja wydania przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia w niniejszej sprawie będzie analogiczna do tej wynikającej z wyroku z dnia 15 lipca 2014 r., w sprawie ozn. sygn. K 23/13<sup>17</sup>, w której Trybunał wskazał, że wyrok o hierarchicznej niezgodności norm skutkuje utratą mocy obowiązującej (art. 190 ust. 3 Konstytucji) i podlega wykonaniu tak przez organy stanowiące, jak i stosujące prawo<sup>18</sup>. Tak jak to było w ramach przywołanej sprawy ozn. sygn. K 23/13, tak też po wydaniu wyroku w niniejszej sprawie, do czasu odpowiedniej zmiany prawodawczej, ciężar zapewnienia zgodności z Konstytucją regulacji ustawowej będzie spoczywać na sądach powszechnych. Sądy te, wykorzystując wszystkie dostępne instytucje prawne, dyrektywy wykładni i ugruntowane w polskiej kulturze prawnej wnioski prawnicze, będą konstytucyjnie zobowiązane do zapewnienia prawidłowego i niezakłóconego stosowania nadzwyczajnego środka zaskarżenia jakim jest uchylenie prawomocnego mandatu, w tym do umożliwienia beneficjentom konstytucyjnego prawa podmiotowego uchylenia prawomocnego mandatu karnego zgodnie z art. 45 ust. 1, art. 42 ust. 2 oraz art. 78 Konstytucji RP. Wskazane normy konstytucyjne będą wówczas bezpośrednio stosowaną podstawą prawną uchylenia mandatu w procedurze określonej w art. 101 § 1 k.p.s.w. w sytuacji, gdy sprawca wykroczenia ze względu na zniesienie lub znaczne ograniczenie zdolności do rozpoznania znaczenia swojego postępowania i rozumienia udzielanego mu przez funkcjonariusza Policji pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu i konsekwencjach prawnych przyjęcia mandatu karnego, odebrał takie pouczenie i

---

<sup>17</sup> LEX nr 1486918.

<sup>18</sup> Por. także wyrok TK z dnia 18 maja 2004 r., SK 38/03, LEX nr 113001.

taki mandat przyjął. Zaznaczyć już tylko należy, że pytający Sąd, formułując wątpliwości co do konstytucyjności przepisu, w sposób zupełnie prawidłowy odniósł je do stanu faktycznego występującego w zawisłej przed nim sprawie. Nie miał przy tym możliwości przeprowadzenia wykładni art. 101 § 1 k.p.s.w. w zaskarżonym zakresie, która byłaby zgodna z Konstytucją RP.

- 15.** Zaskarżony art. 101 § 1 k.p.s.w. stanowi, że „prawomocny mandat karny podlega niezwłocznie uchyleniu, jeżeli grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie albo na osobę, która popełniła czyn zabroniony przed ukończeniem 17 lat, albo gdy ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia wykroczenia z przyczyn, o których mowa w art. 15-17 Kodeksu wykroczeń. Uchylenie następuje na wniosek ukaranego, jego przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego złożony nie później niż w terminie 7 dni od uprawomocnienia się mandatu lub na wniosek organu, którego funkcjonariusz nałożył grzywnę, albo z urzędu”. W istocie przyjęcie mandatu oznacza przyznanie okoliczności faktycznych leżących u podstaw jego wystawienia, a tym samym przyjęcie mandatu bez możliwości należytego zrozumienia tej czynności oznacza, że konsekwencje wynikające z mandatu mogły zostać nałożone niezgodnie ze stanem faktycznym, a przynajmniej ukarany, nie ma możliwości ich weryfikacji przed sądem. W literaturze wskazuje się, że prawo do sprawiedliwego orzeczenia, opartego na rzeczywistym stanie faktycznym, może zostać ograniczone – w zgodzie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP – gdy jest to konieczne m.in. dla ochrony wolności i praw innych osób<sup>19</sup>. Ograniczenie takie nie może jednak naruszać istoty prawa do sądu wynikającego z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Należy przyjąć, że zasada prawdy materialnej jest wpisana na stałe w porządek konstytucyjny<sup>20</sup>. S. Waltoś wskazuje na konieczność jej wywiedzenia z kilku przepisów Konstytucji RP – art. 2, art. 7 oraz art. 45 ust. 1<sup>21</sup>. Podobnie J. Grajewski i S. Steinborn uznali, że

---

<sup>19</sup> Ł. Chojniak, *O zasadzie prawdy materialnej w procesie karnym w świetle Konstytucji RP*, Państwo i Prawo 2013, z. 9, s. 24.

<sup>20</sup> J. Skorupka, *Zasada prawdy materialnej w projekcie noweli Kodeksu postępowania karnego opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego*, w: *Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. II, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012, s. 1745–1746.

<sup>21</sup> S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu karnego*, Warszawa 1999, s. 18; tenże w: A. Marek, S. Waltoś: *Podstawy prawa i procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 236.

zasadę prawdy materialnej można wyprowadzić z art. 2 Konstytucji RP, który kreuje zasadę demokratycznego państwa prawnego, a ponadto z art. 7 Konstytucji RP, wyrażającego obowiązek działania organów władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa, czy też z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, statuującego prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy<sup>22</sup>. J. Kosonoga przyjmuje, że nadrzędny charakter zasady prawdy materialnej ma również znaczenie interpretacyjne podczas wykładni prawa, gdy nie dochodzi do wyniku jednoznacznego, pomimo zastosowania wszystkich wchodzących w rachubę metod interpretacyjnych<sup>23</sup>. Należy wówczas zastosować dyrektywę *in dubio pro veritate*, a więc trzeba interpretować sporny przepis, dbając o to, aby nie doszło do zawężenia możliwości dokonania prawdziwych ustaleń faktycznych<sup>24</sup>. Art. 101 § 1 k.p.s.w. nie czyni zadość wskazanej zasadzie konstytucyjnej. Unormowanie to uniemożliwia wniesienie nadzwyczajnego środka zaskarżenia kwestionującego prawomocne już rozstrzygnięcie ze względu na zniesienie lub znaczne ograniczenie zdolności do rozpoznania znaczenia swojego postępowania przez sprawcę wykroczenia i rozumienia udzielanego mu przez funkcjonariusza Policji pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu i konsekwencjach prawnych przyjęcia mandatu karnego. Tymczasem art. 45 ust. 1 Konstytucji RP wymaga, aby postępowanie sądowe odpowiadało wymogom sprawiedliwej procedury. Wyjaśniając sens tego wymagania, Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że „sprawiedliwa procedura sądowa powinna zapewniać stronom uprawnienia procesowe stosowne do przedmiotu prowadzonego postępowania”<sup>25</sup> oraz „zgodnie z wymogami rzetelnego procesu uczestnicy postępowania muszą mieć realną możliwość przedstawienia swoich racji, a sąd ma obowiązek je rozważyć”<sup>26</sup>.

---

<sup>22</sup> J. Grajewski, S. Steinborn, *Zasada prawdy materialnej jako granica upraszczania procesu karnego w: Zasada prawdy materialnej*, red. Z. Sobolewski, red. G. Artymiak, Kraków 2006, s. 207-230.

<sup>23</sup> J. Kosonoga, *Komentarz do art. 2 Kodeksu postępowania karnego w: Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-166*, red. R.A. Stefański, red. S. Zabłocki, Warszawa 2017, LEX teza nr 24.

<sup>24</sup> J. Kosonoga, *Komentarz do art. 2 Kodeksu postępowania karnego w: Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-166*, red. R.A. Stefański, red. S. Zabłocki, Warszawa 2017, LEX teza nr 24; zob. też S. Waltoś w: *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, t. 3, *Zasady procesu karnego*, cz. 1, red. P. Wiliński, Warszawa 2014, s. 287.

<sup>25</sup> Wyrok TK z dnia 11 czerwca 2002 r., sygn. SK 5/02, LEX nr 54901.

<sup>26</sup> Wyrok TK z dnia 13 maja 2002 r., sygn. SK 32/01, LEX nr 54065.

Trybunał Konstytucyjny dostrzega, że pośród elementów składowych zasady prawa do sądu znajduje się obowiązek dążenia przez sąd do wydania orzeczenia odpowiadającego prawdzie materialnej<sup>27</sup>. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego szerokie rozumienie gwarancji rzetelnego procesu trzeba postrzegać na tle ogólnych wartości leżących u podstaw systemu norm konstytucyjnych, zwłaszcza na tle zasady państwa prawnego, pojmowanego jako system potępiający arbitralność władzy i traktujący sądy jako podstawowego strażnika praw jednostki<sup>28</sup>. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego nie sposób przyjąć, że szybkość postępowania sama w sobie stanowi wartość na tyle istotną, aby pozwalała na ograniczanie wolności i praw konstytucyjnych na podstawie art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Ograniczenie zasady prawdy materialnej rozumianej jako obowiązek organów państwa kształtowania sytuacji prawnej jednostki w oparciu o ustalenia faktyczne zgodne z prawdą, a leżącej u podstaw zasady państwa prawnego, jest nie do pogodzenia z treścią art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i musi prowadzić do wniosku o braku zgodności ograniczonego zakresu art. 101 § 1 k.p.s.w. z zasadą demokratycznego państwa prawnego określoną w art. 2 Konstytucji RP w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. W tym kontekście, i jak się wydaje w zgodzie z dotychczasowym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, przyjąć należy, że szybkość postępowania nie stanowi wartości na tyle istotnej, aby pozwalała na ograniczanie praw do sądu na podstawie art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Jeśli bowiem obwiniony, z uwagi na swój stan psychiczny, nie był w stanie właściwie rozpoznać konsekwencji przyjęcia mandatu, w tym konsekwencji polegającej na akceptacji ustalonego przez organ wymierzający grzywnę stanu faktycznego, i nie ma możliwości zakwestionowania mandatu w późniejszym terminie, stwierdzić należy jednoznacznie, że jego prawo do rozpoznania sprawy przez sąd zostało naruszone.

- 16.** Podkreślenia wymaga, że choć pytający sąd nie wskazuje w *petitum* swojego pytania prawnego wzorca kontroli określonego w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP,

---

<sup>27</sup> Postanowienie TK z dnia 7 marca 2011 r., sygn. P 3/09, LEX nr 785599, teza nr 2.6.; B. Nita, A. Światłowski, *Kontrydyczny proces karny*, Państwo i Prawo 2012 z. 1, s. 37-39.

<sup>28</sup> Wyrok TK z dnia 7 grudnia 2010 r., sygn. P 11/09, LEX nr 630460, teza nr 5.5.

odwołuje się do tej normy w uzasadnieniu tegoż pytania w związku z wzorcem kontroli z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (zwł. str. 7 i 9). Stwierdzić można więc, że faktyczną intencją sądu pytającego było przedstawienie Trybunałowi Konstytucyjnemu wątpliwości co do zgodności zakwestionowanej normy art. 101 § 1 k.p.s.w. właśnie z wzorcem kontroli wywodzonym z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny jest zaś władny do rozpoznania sprawy zgodnie z jej istotą, nawet jeśli formalne oznaczenie wzorców kontroli w *petitum* było niepełne, zgodnie z zasadą *falsa demonstratio non nocet*.<sup>29</sup>

**17.** Przechodząc do wzorca kontroli określonego w art. 78 Konstytucji RP, stwierdzić trzeba, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 30 października 2012 r., ozn. sygn. akt SK 20/11, podkreślił, że zasada wyrażona w art. 78 Konstytucji RP odnosi się do zaskarżenia rozstrzygnięć wydanych w pierwszej instancji i „obejmuje wszystkie postępowania bez względu na to, czy toczą się przed sądem, czy przed niesądowym organem władzy publicznej, a nadto bez względu na to, czy mają charakter główny, czy uboczny. Konstytucja wymaga jednak, by przedmiotem zaskarżenia stały się orzeczenie lub decyzja wydane w pierwszej instancji, nie zaś wydane po raz pierwszy w danym postępowaniu”<sup>30</sup>. Zaznaczyć przy tym należy, że „zasada dwuinstancyjności nie polega na tym, że w określonej sprawie ma orzekać sąd drugoinstancyjny w sensie ustrojowym, lecz na tym, że rozstrzygnięcie sądu orzekającego w pierwszej instancji, to znaczy wydane po raz pierwszy w danej sprawie, podlega weryfikacji przez inny sąd - co do zasady - stojący w hierarchii sądów wyżej (dewolutywność); wyjątkowo może być weryfikowane również przez sąd tego samego szczebla organizacyjnego, ale w innym składzie osobowym.”<sup>31</sup>. W tym względzie przywołać należy fragment uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 roku, ozn. sygn. akt SK 12/99, w którym Trybunał wskazał, że Konstytucja przewiduje zasadę instancyjności, która wzmacnia prawo do sądu, ponieważ gwarantuje proceduralną kontrolę

---

<sup>29</sup> Zob. np. wyroki TK z dnia 8 lipca 2002 r., SK 41/01; z dnia 12 lipca 2005 r., P 11/03; z dnia 28 października 2010 r., P25/09.

<sup>30</sup> Wyrok TK z dnia 30 października 2012 r., SK 20/11, LEX nr 1225415, teza 3.4.2.

<sup>31</sup> Zdanie odrębne sędzi T. Liszcz do wyroku TK z dnia 31 marca 2009 r., SK 19/08, Legalis nr 125195.

postępowania sądowego<sup>32</sup>. Jeszcze na tle dawnych przepisów ustawy zasadniczej, Trybunał wskazał, że celem tej kontroli jest zapobieganie pomyłkom i arbitralności w pierwszej instancji, a brak możliwości zaskarżenia postanowienia do sądu wyższej instancji „ogranicza zainteresowanym prawo do sądu, co jest sprzeczne z zasadą demokratycznego państwa prawnego”<sup>33</sup>. Jak już wskazano, art. 101 § 1 k.p.s.w. uniemożliwia wniesienie nadzwyczajnego środka zaskarżenia kwestionującego prawomocne już rozstrzygnięcie ze względu na zniesienie lub znaczne ograniczenie zdolności do rozpoznania znaczenia swojego postępowania przez sprawcę wykroczenia i rozumienia udzielanego mu przez funkcjonariusza Policji pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu i konsekwencjach prawnych przyjęcia mandatu karnego. Prawomocny mandat karny z pewnością nie rozstrzyga kwestii incydentalnej, a zatem stan prawny, w ramach którego sytuacja prawna obwinionego niemogącego podjąć się obrony swoich praw z uwagi na stan psychiczny, który nie pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, jest zróżnicowana w przypadku złożenia do sądu wniosku o ukaranie oraz w przypadku ukarania w drodze mandatu karnego, a tym samym kwestionowany przepis narusza prawo podmiotowe z art. 78 Konstytucji RP. Pomocniczo tylko wskazać należy, że art. 32 ust. 1 Konstytucji RP stanowi, że wszyscy są wobec prawa równi oraz mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. W literaturze podkreśla się, że kluczowy charakter dla rozważania zasady równości ma więc zawsze ustalenie (dobór) „cechy istotnej”, bo przesądza ona o uznaniu porównywanych podmiotów za podobne lub odmienne<sup>34</sup>. Osoby, które dopuściły się wykroczenia, a których stan psychiczny nie pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, nie są traktowane podobnie przez przepisy prawa pod względem ochrony ich praw podmiotowych, w tym prawa do sądu z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej

---

<sup>32</sup>Wyrok TK z dnia 10 lipca 2000 r., SK 12/99, LEX nr 41215, teza IV.8.

<sup>33</sup> Orzeczenie TK z dnia 27 czerwca 1995 roku, K 4/94, Legalis nr 10259.

<sup>34</sup> L. Garlicki, M. Zubik, *Komentarz do art. 32*, w: M. Derlatka, K. Działocha, S. Jarosz-Żukowska, A. Łukaszczuk, P. Sarnecki, W. Sokolewicz, J. Trzcíński, M. Wiącek, K. Wojtyczek, L. Garlicki, M. Zubik, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II, wyd. II*, Warszawa 2016, LEX teza nr 10 i 12.

instancji z art. 78 Konstytucji RP. W żadnym z tych aspektów zróżnicowanie nie jest dopuszczalne w świetle zasady równości. Sprawcy wykroczeń, których stan psychiczny nie pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, traktowani są przez prawo procesowe niejednakowo, choć należą do tej samej klasy, łączy ich wskazana cecha podobieństwa, którą należy uznać za cechę istotną<sup>35</sup>. W literaturze wskazuje się, że równość można i należy traktować także w kategoriach prawa podmiotowego, przysługującego jednostce<sup>36</sup>. Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że „wywodzone z art. 78 Konstytucji oraz art. 13 EKPC<sup>37</sup> prawo do skutecznego środka odwoławczego dotyczy tylko tych orzeczeń bądź decyzji, które rozstrzygają merytorycznie o wolnościach i prawach jednostki. Prawo do zaskarżenia nie może być utożsamiane z możliwością kwestionowania każdej czynności podejmowanej przez organ władzy publicznej w ramach toczącego się postępowania”<sup>38</sup>. Art. 13 EKPC stanowi, że każdy, czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe. W literaturze wskazuje się, że „zgodnie z orzecznictwem środek odwoławczy można uznać za skuteczny jedynie, gdy skarżący może sam bezpośrednio wszcząć odpowiednie postępowanie”<sup>39</sup>. Środek taki musi charakteryzować się możliwością zapobieżenia działaniom sprzecznym z EKPC o

---

<sup>35</sup> Szerzej zob. L. Garlicki, M. Zubik, *Komentarz do art. 32*, w: M. Derlatka, K. Działocha, S. Jarosz-Żukowska, A. Łukaszczyk, P. Sarnecki, W. Sokolewicz, J. Trzeciński, M. Wiącek, K. Wojtyczek, L. Garlicki, M. Zubik, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II, wyd. II*, Warszawa 2016, LEX teza nr 14.

<sup>36</sup> L. Garlicki, M. Zubik w: M. Derlatka, K. Działocha, S. Jarosz-Żukowska, A. Łukaszczyk, P. Sarnecki, W. Sokolewicz, J. Trzeciński, M. Wiącek, K. Wojtyczek, L. Garlicki, M. Zubik, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II, wyd. II*, Warszawa 2016, LEX teza nr 21.

<sup>37</sup> Konwencja O Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.; dalej: EKPC).

<sup>38</sup> Wyrok TK z dnia 18 września 2014 r., K 44/12, LEX nr 1508977; Zob. szerzej M. Górski, *Prawo do skutecznego środka prawnego w art. 47 Karty Praw Podstawowych UE - znaczenie i deficyty*, Europejski Przegląd Sądowy 8/2016, s. 37-44; Z. Mierzejewski, *Prawo do odwołania się w sprawach karnych w ujęciu wynikającym z Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Prokuratura i Prawo 4-5/2020, s. 22-39.

<sup>39</sup> M. A. Nowicki, *Komentarz do art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w: Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VII, Gdańsk 2017, LEX.



skutkach potencjalnie nieodwracalnych. Tymczasem sprawcy wykroczeń, których stan psychiczny nie pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, ze względu na zniesienie lub znaczne ograniczenie zdolności do rozpoznania znaczenia swojego postępowania i rozumienia udzielanego przez funkcjonariusza Policji pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu i konsekwencjach prawnych przyjęcia mandatu karnego, zgodnie z art. 101 k.p.s.w. nie mają uprawnienia do wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia kwestionującego prawomocne już rozstrzygnięcie wynikające z mandatu. W literaturze wskazuje się, że jeśli środek prawny nie ma automatycznego skutku zawieszającego albo wnioski o zawieszenie zostały oddalone, sądy muszą prowadzić postępowanie szczególnie szybko i starannie oraz sprawnie wydawać orzeczenia merytoryczne. W innym przypadku taki środek prawny przestanie być skuteczny<sup>40</sup>. Tymczasem, jak wskazano w uzasadnieniu pytania prawnego, sąd w oparciu o wskazane przesłanki w ogóle nie może przeprowadzić postępowania skutkującego uchyleciem mandatu. Uzasadnia to zarzut, że całkowity brak możliwości złożenia wniosku na podstawie art. 101 § 1 k.p.s.w. oznacza naruszenie art. 13 EKPC i art. 78 Konstytucji RP. Pomocniczo dodać należy, że art. 2 ust. 1 Protokołu nr 7 do EKPC<sup>41</sup> stanowi, że każdy, kto został uznany przez sąd za winnego popełnienia przestępstwa, ma prawo do rozpatrzenia przez sąd wyższej instancji jego sprawy, tak w przedmiocie orzeczenia o winie, jak i co do kary. W doktrynie podkreśla się, że „prawo do odwołania na podstawie art. 2 Protokołu nr 7 musi być skuteczne podobnie jak prawo dostępu do sądu. Problem na tle tego artykułu może się pojawić przy braku możliwości skutecznej kontroli przez sąd odwoławczy procesu przed sądem pierwszej instancji<sup>42</sup>. Już brak możliwości uchylecia mandatu karnego na tej

---

<sup>40</sup> M. A. Nowicki, *Komentarz do art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w: Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, wyd. VII, Gdańsk 2017, LEX.*

<sup>41</sup> Protokół Nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzony dnia 22 listopada 1984 r. w Strasburgu (Dz. U. z 2003 r. Nr 42, poz. 364; dalej: Protokół nr 7 do EKPC).

<sup>42</sup> M. A. Nowicki, *Komentarz do art. 2 Protokołu Nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w: Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, wyd. VII, Warszawa 2017, LEX.*

podstawie, że obwiniony ze względu na stan psychiczny nie miał możliwości prowadzenia obrony w sposób samodzielny i rozsądny w rozumieniu art. 21 § 2 k.p.s.w., powinien przesądzać, że zaskarżony art. 101 § 1 k.p.s.w. stoi w sprzeczności z art. 2 ust. 1 Protokołu nr 7 do EKPC i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Jeśli doda się do tego okoliczność, że owo zagrożenie prawa do sądu z art. 2 ust. 1 Protokołu nr 7 do EKPC i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP czy prawa do skutecznego środka zaskarżenia z art. 13 EKPC i art. 78 Konstytucji RP, nie dotyczy tych, wobec których funkcjonariusz Policji złożył do sądu wnioski o ukaranie, a nie wymierzył grzywny w drodze mandatu karnego, to stwierdzenie naruszenia Konstytucji RP przez art. 101 § 1 k.p.s.w. musi jawić się jeszcze wyraźniej. Ze względu na zakres zaskarżenia wskazany w pytaniu prawnym, przepisy EKPC i Protokołu nr 7 nie są jednak w niniejszym piśmie podnoszone jako wzorce kontroli, lecz jako dodatkowa argumentacja za niezgodnością zaskarżonych przepisów z normami konstytucyjnymi, wykładanymi w świetle wiążących Polskę zobowiązań międzynarodowych.

- 18.** Kwestionowana przez występujący z pytaniem prawnym sąd regulacja art. 101 § 1 k.p.s.w. ma na celu realizację norm o charakterze penalnym. Prowadzić to musi do wniosku, że unormowanie art. 101 § 1 k.p.s.w. powinno zapewniać gwarancje proceduralne zawartego w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP. Prawo do obrony wywodzone z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP „gwarantuje każdemu, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, prawo do obrony w znaczeniu materialnym (możliwość korzystania ze wszystkich prawnie dopuszczalnych środków obrony) oraz w znaczeniu formalnym (prawo do korzystania z obrońcy wybranego lub obrońcy przyznanego z urzędu). Prawo do obrony jest fundamentalną zasadą procesu karnego oraz podstawowym standardem demokratycznego państwa prawnego<sup>43</sup>. Tymczasem w art. 21 § 1 k.p.s.w. brak jest regulacji o treści tożsamej do w art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k.<sup>44</sup>, która stanowi, że w postępowaniu karnym oskarżony musi mieć obrońcę, jeżeli zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia

---

<sup>43</sup> M. Florczak-Wątor, *Komentarz do art. 42, w: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II, red. P. Tuleja, LEX/el. 2021, teza nr 4.*

<sup>44</sup> Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1375).

psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny. Co równie istotne, niespełnienie tego obowiązku na gruncie art. 104 § 1 pkt 6 k.p.s.w. nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej, jak ma to miejsce w przypadku art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. Treść art. 101 § 1 k.p.s.w. jest zatem konsekwencją odmiennego uregulowania przez ustawodawcę prawa do obrony obligatoryjnej na gruncie k.p.k. oraz k.p.s.w. W tym kontekście zaznaczyć jednakże należy, że uprawnienia wynikające z konstytucyjnego prawa do obrony nie realizują się wyłącznie na gruncie postępowania karnego regulowanego przez k.p.k., ale także we wszystkich postępowaniach o zbliżonym charakterze<sup>45</sup>. Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że zakres przedmiotowy stosowania gwarancji z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP wyznacza konstytucyjne pojęcie „odpowiedzialności karnej”. W ocenie Trybunału, konstytucyjne znaczenie tego pojęcia nie może być ustalane poprzez odwołanie się do obowiązującego ustawodawstwa, gdyż analizowany przepis utraciłby swoje znaczenie gwarancyjne. Z tego względu należy przyjąć, że zakres stosowania art. 42 ust. 2 Konstytucji RP obejmuje nie tylko odpowiedzialność karną w ścisłym tego słowa znaczeniu (a więc odpowiedzialność za przestępstwa), ale również inne formy odpowiedzialności prawnej związane z wymierzaniem kar wobec jednostki<sup>46</sup>, w tym postępowanie w sprawach o wykroczenia.

- 19.** Przedstawione powyżej szeroko rozumiane prawo do obrony z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP doznaje uszczerbku w kontekście zasady równości z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP w odniesieniu do art. 101 § 1 k.p.s.w. w sytuacji, gdy sprawcy wykroczeń, których stan psychiczny nie pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, ze względu na zniesienie lub znaczne ograniczenie zdolności do rozpoznania znaczenia swojego postępowania przez sprawcę wykroczenia i rozumienia udzielanego mu przez funkcjonariusza Policji pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu i

---

<sup>45</sup> P. Karlik, P. Wiliński, *Komentarz do art. 42, w: Konstytucja RP. Tom I, Komentarz, Art. 1 – 86*, red. M. Safjan, red. L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis, nb. 210.

<sup>46</sup> Wyrok TK z dnia 28 listopada 2007 r., K 39/07, LEX nr 319447.

konsekwencjach prawnych przyjęcia mandatu karnego, zgodnie z art. 101 k.p.s.w. nie mają uprawnienia do wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia kwestionującego prawomocne już rozstrzygnięcie wynikające z mandatu.

**20.** Należy zaznaczyć, że brak jest podstaw do zróżnicowania prawa do obrony po stronie sprawców wykroczeń oraz sprawców przestępstw, w tym w prawie do obrony obligatoryjnej w rozumieniu art. 21 § 1 k.p.s.w. oraz w rozumieniu art. art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. Wskazanym osobom powinno przysługiwać takie samo konstytucyjne prawo do obrony we wszystkich postępowaniach represyjnych niezależnie od ich stadium. Raz jeszcze powtórzyć wypada, że regulacja zawarta w art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. nie została przeniesiona do art. 21 § 1 k.p.s.w. oraz konsekwentnie nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej na gruncie art. 104 § 1 pkt 6 k.p.s.w. oraz podstawy do złożenia wniosku w trybie będącego podstawą pytania prawnego art. 101 § 1 k.p.s.w. Jedynie art. 21 § 2 k.p.s.w. stanowi, że w postępowaniu w sprawach o wykroczenia sąd nie zwolni obrońcy obwinionego, jeżeli stan psychiczny obwinionego nie pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny. Tymczasem przewidziane w k.p.s.w. postępowanie mandatowe, stanowi postępowanie, w którym sprawcy wykroczenia przysługuje konstytucyjne prawo do obrony w rozumieniu art. 42 ust. 2 Konstytucji RP. W przeciwieństwie jednak do pozostałych regulacji k.p.s.w., w postępowaniu tym na gruncie obowiązujących przepisów nie zachodzi obowiązek obrony obligatoryjnej (art. 21 § 1 i 2 k.p.s.w.), a zatem mandat karny nałożony na osobę, której możliwość rozeznania sytuacji, w której się znalazła oraz zdolność rozumienia udzielanego jej przez funkcjonariusza organu mandatowego pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu oraz o konsekwencjach jego przyjęcia, gdy możliwości te były zniesione lub istotnie ograniczone, nie może zostać uchylony w trybie art. 101 § 1 k.p.s.w. Stanowi to naruszenie konstytucyjnego prawa do obrony z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP.

W związku z powyższym, wnoszę jak na wstępie.

(-) Marcin Wiącek

(podpis na oryginale)